

lek. dent. Maciej Marcinowski
Doktorant Uniwersytetu Medycznego w Poznaniu
Prywatna Praktyka „Dentista.pl”
mm@dentista.pl

Kształcenie podyplomowe lekarzy dentystów w dziedzinie implantologii stomatologicznej. Aktualne możliwości w świetle trendów europejskich

Curriculum Implantologii Polskiego Stowarzyszenia Implantologicznego (od 2005 r.) jako pierwszy program edukacji podyplomowej lekarzy dentystów taktujący o implantologii w pełni zgodny z nowymi wytycznymi Praskiego Consensusu Implantologicznego Europejskiego Stowarzyszenia na Rzecz Edukacji w Stomatologii (ADEE) z czerwca 2008.

Wykorzystanie implantów stomatologicznych w rekonstrukcji implantoprotetycznej stanowi aktualnie jedną z najprężniej rozwijających się dziedzin nowoczesnej stomatologii.

Postęp oraz wciąż to nowe odkrycia sprawiają, że leczenie z użyciem implantów staje się powszechne i dostępne w coraz to większej liczbie gabinetów stomatologicznych.

Rośnie liczba prac badawczych i jednocześnie wzrasta ilość pacjentów zaopatrywanych metodami implantologicznymi. Fakt ten przyczynia się z jednej strony do udoskonalania budowy samych implantów, zmiany algorytmów postępowania i skrócenia czasu leczenia, a z drugiej strony lekarze zajmujący się implantologią nabywają nowych doświadczeń klinicznych, które przekładają się na udoskonalanie ich codziennej praktyki.

Trudny dziś do oszacowania rynek implantologiczny niesie obok ogromnej liczby szczęśliwych pacjentów, także powikłania związane m.in. z periimplantitis. Pacjenci kilka lat po zabiegu trafiają do praktyk stomatologicznych lekarzy dentystów ogólnie praktykujących oczekując rozwiązania ich problemów związanych ze stanami zapalnymi wokół implantów lub też uszkodzeń suprastruktur protetycznych opartych o wszczepy.

Stosunkowo niewielki zakres tematyki implantologicznej w programie studiów sprawia, że lekarz dentysta, który ukończył studia przed laty może mieć kłopot z poradzeniem sobie z pacjentem zaopatrzonym

we wszczepy stomatologiczne.

Niedostatek wiedzy powoduje, że jest zmuszony przysyłać pacjentów do innych ośrodków.

W niektórych krajach od lat prowadzona jest intensywna edukacja implantoprotetyczna studentów i lekarzy; cały czas jednak istnieje duża dysproporcja w ilości godzin poświęconych tej tematyce. W Polsce sytuacja jest dynamiczna i zmienia się na coraz lepszą. Niektóre uniwersytety wprowadziły kursy teoretyczne dotyczące implantologii, inne natomiast prowadzą zajęcia z implantologii fantomowej. Mniejsza grupa uczelni wprowadziła kursy kliniczne polegające na obserwacji doświadczonych lekarzy przy zabiegach, a nieliczne ośrodki pozwalają studentom na wykonanie implantacji w prostych przypadkach. Wzrasta liczba kursów podyplomowych, lecz ich jakość jest różna, a program - czasem mało obiektywny. Do tej pory dzięki projektom Unii Europejskiej - takim jak DentEd - udało się określić standardy i konspekty dotyczące większości dziedzin stomatologii. Dotychczas jednak brak było wytycznych dla implantologii. Rozwiązaniem okazał się projekt zorganizowania pierwszej konferencji, która mogłaby ustanowić consensus dotyczący nauczania implantologii na poziomie przed - i podyplomowym.

W czerwcu 2008 roku zaproszono specjalistów z całej Europy do udziału w 1st European Consensus Workshop On Implant Dentistry University Education. Owocem warsztatów stała się publikacja traktująca o wszystkich aspektach nauczania implantologicznego pod redakcją Nikosa Mattheosa oraz Andersa Nattestad - głównych

Sesja plakatowa

inicjatorów Konferencji.

Zgodnie z wytycznymi Consensusu, nauczanie implantologii powinno odbywać się podczas kursów i szkoleń o sformalizowanej formie i z góry określonym czasie trwania w formie part-time i full-time (tryb dzienny – kilka dni w tygodniu przez jakiś okres czasu lub tryb zaoczny – weekendowy).

W czasie wystawy

Na program szkolenia lekarzy dentyistów w dziedzinie implantologii stomatologicznej prowadzonego od 5 lat przez Polskie Stowarzyszenie Implantologiczne w formie rocznego Curriculum Implantologii (CI) składa się 8 weekendowych spotkań (piątek – sobota), odbywających się w różnych ośrodkach implantologicznych na terenie całej Polski z możliwością rozszerzenia tej opcji o dwa weekendy międzynarodowe, które składają się z wykładów prowadzonych przez uznanych i cenionych na całym świecie specjalistów, skutkujące uzyskaniem certyfikatów z DGOI i ICOI.

Podczas weekendów „polskich” uczestnicy CI odwiedzają ośrodki uniwersyteckie w Łodzi, Katowicach i Lublinie oraz prywatne praktyki implantologiczne, gdzie odbywają się zajęcia z teorii i praktyki w szerokim spektrum zagadnień implantologicznych. Wykładowcami są profesorowie, lekarze medycyny i lekarze dentyści posiadający liczne międzynarodowe certyfikaty potwierdzające umiejętności w dziedzinie implantologii oraz bogate doświadczenie kliniczne w swoich specjalnościach.

Weekendy międzynarodowe prowadzone są we współpracy z International Congress of Oral Implantology oraz Deutsche Gesellschaft für Orale Implantologie.

CI pod względem formy i treści kształcenia jest w pełni zgodne z nowymi wytycznymi ADEE. Dodatkowo, nowe wskazania określają

Obrady grupy roboczej wytyczającej standardy nauczania implantologii w Europie - spotkanie 2 (podsumowanie założeń Praskich)

konieczność uelastyczenia programów podyplomowego kształcenia. Chęć zdobywania wiedzy, dążenie do profesjonalizmu oraz możliwości finansowe lekarzy dentyistów wpływają na kształt obecnego profilu kształcenia. Powyższe zagadnienia wpływają nie tylko na formę i strukturę nauczania, ale także samą organizację zajęć. Idea kształcenia ustawicznego oparta o różnorodność form kształcenia sprzyja powstawaniu krótkich, jak i długich kursów przygotowanych w formie modułów tematycznych.

CI to forma kształcenia zaocznego oparta właśnie o moduły, gdzie każdy traktuje o innych zagadnieniach implantologicznych. Wytyczne ADEE rozgraniczają jednak edukację prowadzoną przez uniwersytety oraz akredytowane ośrodki od treningu prowadzonego przez konsultantów firm implantologicznych. PSI, będące zarejestrowanym stowarzyszeniem wpisuje się w te wytyczne.

Szkolenia prowadzone przez firmy zostały zaliczone przez ADEE jako „product training”, czyli szkolenie, które ma zapewnić poprawność i bezpieczeństwo posługiwania się danym systemem. Należy w tym miejscu wspomnieć, że większości modułom CI towarzyszy możliwość zaznajomienia się z różnymi systemami implantologicznymi oraz sprzętem i oprogramowaniem przydatnym w codziennej praktyce. Jest to możliwe dzięki wyłonieniu złotych partnerów Curriculum, których liczba jest z góry określona i niezmienna.

Nawiązując do modelu edukacji i różnopoziomowej (BASIC, intermediate, advance) ścieżki zaproponowanej przez ADEE, roczny program Curriculum wpisuje się w poziom intermediate level course – średni poziom zaawansowania. Uczestnik CI po zakończeniu kursu powinien potrafić zaplanować i przeprowadzić samodzielnie leczenie za pomocą prostych metod implantologicznych. Uczestnicy szkolenia otrzymują certyfikat ukończenia szkolenia z zakresu implantologii stomatologicznej, pod zdaniem egzaminu teoretycznego składającego się z części pisemnej – zestawu pytań testowych oraz części opisowej polegającej na zaplanowaniu leczenia przydzielonego pacjenta na podstawie autentycznych zdjęć RTG i historii choroby. Aby móc przystąpić do egzaminu, konieczne jest jednak wcześniejsze zdanie egzaminu praktycznego, polegającego na samodzielnym przeprowadzeniu zabiegu implantologicznego pod okiem wyznaczonego spośród wykładowców PSI egzaminatora, który po wcześniejszym umówieniu terminu przyjeżdża do praktyki lekarza uczestniczącego w szkoleniu oraz wypełnia kartę hospitacji traktującą o tym, czy dany gabinet spełnia ustalenia dla certyfikowanych praktyk implantologicznych. Dość surowe normy oparte o najwyższe standardy leczenia i zaawansowane technologie są w niektórych punktach zaleceniami, które wkrótce mogą się stać standardem i dlatego należy się na to przygotować podczas planowania zakupu wyposażenia praktyki implantologicznej. Warto wspomnieć, że najnowsze zalecenia dotyczące standardu wyposażenia i prowadzenia praktyki implantologicznej (Wymagania dla gabinetów wykonujących procedury chirurgiczno-implantologiczne) przygotowane przez OSIS, WUM, WSSE w Warszawie i OIL zostały podane przez prof. dr hab. n. med. A. Wojtowicza.

ADEE wskazując na ścieżki kształcenia, popiera także różnorodne formy łączenia modułów i kursów. W przypadku ukończenia CI lub w przypadku przystąpienia do Expert Programu PSI, uczestnicy będą mieli możliwość kontynuacji edukacji na Uniwersytecie im. Wolfganga Goethego we Frankfurcie nad Menem, który prowadzi Curriculum implantologiczne zakończone Certyfikatem oraz systemem akredytacji ECTS (European Credit Transfer System). Program Frankfurcki trwa

rok i jest oparty o kilkudniowe spotkania, odbywające się na Uniwersytecie we Frankfurcie jak i Klinice Implantologicznej prowadzącej przez znakomitych specjalistów z całej Europy. Aby móc przystąpić do egzaminu wieńczącego kurs, należy udokumentować 70 przypadków leczonych metodami implantologicznymi oraz przedstawić 5 w formie pełnej prezentacji multimedialnej zawierającej fotografie cyfrowe przed- i po zabiegach oraz zdjęcia RTG.

Nową propozycją kształcenia podyplomowego od roku 2009 lekarzy dentyistów w Polsce jest program Curriculum Implantologiczne według OSIS. Zarys projektu został publicznie

przedstawiony w maju 2009 roku podczas Kongresu OSIS w Juracie. Tam też dokonano wręczenia certyfikatów Mentorom mającym prowadzić przyszłe kursy. Ogólnopolskie Stowarzyszenie Implantologii Stomatologicznej zaproponowało 2-letni program szkolenia w zakresie implantologii i implantoprotetyki. W kursie mogą brać udział lekarze będący członkami OSIS od co najmniej 2 lat oraz lekarze dentyści co najmniej 2 lata po stażu. Wymagane jest także czynne uczestnictwo w kongresach OSIS w okresie poprzedzającym rozpoczęcie kursu.

Zainteresowany lekarz powinien zgłosić się do szefa lokalnego oddziału OSIS.

Po otrzymaniu zgody na rozpoczęcie kursu zostanie mu przydzielony Mentor, który określi tryb i harmonogram zdobywania poszczególnych umiejętności implantologicznych.

Mentorzy najczęściej są skupieni przy uczelniach medycznych, będąc często wykładowcami uniwersyteckimi (dane z grudnia 2009 r.).

Dla najambitniejszych implantologów, którym certyfikaty umiejętności uzyskane na podstawie Curriculum PSI, OSIS i odbywającego się we Frankfurcie to za mało - istnieją dalsze ścieżki edukacji. Do nich należy 2-letni kurs typu Master of Implantology traktujący o zaawansowanych metodach leczenia z użyciem implantów i biomateriałów, a przeznaczony dla doświadczonych lekarzy posiadających już certyfikowane umiejętności z dziedziny implantologii. Aby do niego przystąpić należy przedstawić ok. 200 przypadków leczenia implantologicznego z własnej praktyki. W trakcie trwania programu uczestnicy robią badania, piszą prace naukowe oraz biorą udział w wykładach i kursach praktycznych prowadzonych przez największe autorytety światowe w dziedzinie implantologii. W grudniu 2009 r. w Jachrance podczas spotkania egzaminacyjnego kończącego CI PSI zaprezentowano najnowszą propozycję edukacyjną dla lekarzy zainteresowanych dalszym rozwijaniem swoich umiejętności implantologicznych. Expert Program to odpowiedź na coraz częstsze zapytania o dalsze możliwości kształcenia w ramach PSI. Zainteresowanie lekarzy dotyczy kształcenia na poziomie średnim i zaawansowanym, które stopniowo przygotowałoby osoby rozpoczynające naukę implantologii na Curriculum Implantologii do zdawania egzaminów Międzynarodowych Umiejętności Implantologicznych. Ukończenie Curriculum nie jest jednoznaczne z uzyskaniem Międzynarodowych Umiejętności Implantologicznych PSI. Wychodząc naprzeciw oczekiwaniom lekarzy PSI rozszerza podstawową strukturę szkoleń o poziom średniozaawansowany i zaawansowany, dając możliwość uzyskania Międzyna-

rodowych Umiejętności Implantologicznych. Expert Program będzie miał strukturę modułową (moduły wiodące oraz moduły tematyczne) a Curriculum Implantoprotetyczne zostanie integralną częścią szkolenia, jako jeden z modułów tematycznych. Całość szkolenia uzupełnionego o e-learning potrwa 3 lata z możliwością przedłużenia do 5

lat w zależności od indywidualnej decyzji lekarza. Program zaawansowany zostanie oparty o uznane ośrodki uniwersyteckie i prywatne, z którymi współpracuje PSI, między innymi: New York University College of Dentistry - Linhart Continuing Dental Education Program, Uniwersytet we Frankfurcie nad Menem

(Niemcy), International Academy of Implantology (IAI), (Baden Baden, Niemcy) i inne. Rozpoczęcie Expert Programu PSI nastąpi 17-21 maja 2010 w NYU College of Dentistry w USA.

Mając na uwadze ogromne znaczenie internetu w dzisiejszych czasach, jako najszybszego medium komunikacji, źródła wiedzy i możliwości kształcenia w ramach e-learningu, PSI umożliwiła swoim członkom od 2009 roku korzystanie z portalu internetowego DentalXP.com. To nowe przedsięwzięcie, które śmiało można nazwać wiodącym e-learningiem, zostało stworzone przez światowe autorytety w dziedzinie stomatologii takie jak David Garber, Ronald Goldstein, Maurice Salama i Henry Salama. Projekt ten jest skierowany do lekarzy dentyistów z całego świata. Na portalu znajdują się materiały opisujące dane techniki zabiegowe, wzbogacone o filmy wideo, publikacje naukowe i artykuły. Ponadto jest też miejsce na fora dyskusyjne, gdzie każdy lekarz może podzielić się swoimi doświadczeniami z innymi, zadać pytanie, czy skonsultować przypadek ze specjalistą, będącym w kapitule DentalXP.com. Na stronie znajdziemy informacje o kursach, sympozjach i szkoleniach, które będą się odbywać na całym świecie. Integralną częścią DentalXP.com są kursy prowadzone on-line,

POZIOM KURSU	ZAKRES ZAAWANSOWANIA LECZENIA	POTWIERDZENIE KURSU	CZAS TRWANIA KURSU
Podstawowy poziom (ma na celu wprowadzić w zagadnienie implantologii)	nie dotyczy	CE - Punkty edukacyjne Profesjonalny rozwój osobisty	okazjonalny dzień lub kilka bez ECTS
Poziom średniozaawansowany	proste przypadki	Certyfikat	dzienny zaoczny 12-tyg. dzienny kurs z góry określonym programem lub 2 lata zaoczne ze zbliżonym programem
Poziom zaawansowany	przypadki zaawansowane	Dyplom Chirurgia implantologiczna Protetyka implantologiczna	dzienny lub zaoczny roczny kurs dzienny lub 2-letni zaoczny lub 2 lata akademickie zaoczne ze zbliżonym programem wszystkie powyższe kursy z ECTS
		Kwalifikacje uniwersyteckie Chirurgia implantologiczna Protetyka implantologiczna	2-letni kurs dzienny lub 4-letni zaoczny lub 4 lata akademickie zaoczne ze zbliżonym programem wszystkie powyższe kursy z ECTS
Aktualnie istniejące specjalności	leczenie kompleksowe	Specjalizacje: Protetyka, Chirurgia stom., Periodontologia	dziennie lub zaoczne 3 lata akademickie dziennie lub 5 zaoczne Programy z ECTS

Lekarze, którzy uzyskali certyfikaty ukończenia Curriculum Implantologii PSI w 2009 r

za udział w których można uzyskać punkty edukacyjne. Specjalne miejsce na Dental.XP.com jest poświęcone implantologii. Członkowie PSI mają możliwość bezpłatnego korzystania z platformy po opłaceniu składki członkowskiej.

Wracając do wytycznych po Konferencji Praskiej w 2008 roku, ADEE w swoich zaleceniach określa sposoby weryfikacji wiedzy oraz wchodzenie na poszczególne stopnie zaawansowania. Ilość godzin ECTS determinuje poziom kursu, a dodatkowo określa dla kogo dany kurs jest dostępny. Chodzi tutaj o możliwości nabywania umiejętności zarówno przez lekarzy dentystów ogólnie praktykujących jak i lekarzy posiadających już specjalizację w innej dziedzinie, takich jak protetyka, chirurgia, periodontologia i chirurgia szczękowa. Sam fakt posiadania powyższych umiejętności jednak nie wystarcza, by móc kontynuować zaawansowaną ścieżkę edukacji, gdyż analizowany jest dodatkowo program odbytej specjalizacji i miejsce, jakie znalazło w niej zdobywanie umiejętności implantologicznych oraz praktyka kliniczna. ADEE określa także możliwości kreowania indywidualnych planów rozwoju zawodowego wspólnie z Opiekunem - Mentorem danego lekarza. W trakcie doksztalcania ewidencjonowanie dokonań odbywa się z wykorzystaniem takich form jak Portfolio, Log books, Website i innych. W zależności o zawansowania realizowanych modułów uczestnik szkolenia może uzyskać kompetencje Practitioner – Praktyk, Advanced Practitioner – Zaawansowany praktyk oraz Master of Implantology będący odpowiednikiem specjalisty z innych dziedzin. Mentor natomiast otrzyma kompetencje na podstawie obiektywnych kryteriów przyznawania tego typu uprawnień przez Europejski Konsulat do spraw Mentoringu i Couchingu (European

Mentoring and Couching Council (EMCC).

Podsumowując, przed początkującym implantologiem rozpościerają się wręcz nieograniczone możliwości podnoszenia specjalistycznych kwalifikacji, ale jednocześnie długa droga do przebycia. Ambitni implantolodzy, mogą więc liczyć na zdobycie wiedzy i umiejętności od najlepszych specjalistów na świecie, a ich pacjenci na otrzymanie leczenia na najwyższym światowym poziomie. Idea life-long learning propagowana przez Komisję Europejską, w dobie nowoczesnych technologii zaczyna przybierać realnych kształtów i staje się dostępną dla każdego. Możliwość zdobywania umiejętności praktycznych i wiedzy teoretycznej na odległość wydaje się być jedynym wyjściem zważywszy na wzrastające koszty podróżowania, czy też udział w symposium na drugim końcu świata. Symulatory rzeczywistości wirtualnej czy też systemy Image Guided Implantology zdają się wytyczać nowe horyzonty rozwoju edukacji i z nimi należy łączyć przyszłość edukacji.

Należy życzyć sobie, by kończący się kryzys finansowy sprawił, że coraz więcej polskich pacjentów będzie mogło sobie pozwolić na coraz to bardziej zaawansowane leczenie implantologiczne, a przez to, lekarze będą mogli wciąż podnosić swoje umiejętności korzystając z wiedzy najlepszych specjalistów na świecie.

lek. dent. Maciej Marciniowski

